

การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการชุมชน ชาวประมงชายฝั่งทะเลอันดามัน

จิรัชยา เจียวกิก^a, [✉] วันชัย ธรรมสังการ^b เกษตรชัย และหิม^c อูทิติ สังขรัตน์^d

^aนักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

^{b,c}รองศาสตราจารย์ ^dอาจารย์ ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

[✉] jk.jirachaya@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนชาวประมงชายฝั่งทะเลอันดามันในภาคใต้ของประเทศไทย โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสังเกตและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ที่ได้รับ และไม่ได้รับสวัสดิการ ผู้จัดสวัสดิการในชุมชน รวมจำนวน 11 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ตามประเด็น ถอดรหัส ตีความ และเรียบเรียงข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนมีการพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ตั้งแต่ริเริ่ม วางแผน ดำเนินการ รับผลประโยชน์ และประเมินผล ซึ่งมีทำงานภายใต้หลักการของชุมชน “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมได้ ร่วมรับผิดชอบ” ขณะที่ผู้นำเองจะต้องมีบทบาทสูงในการประสานความคิดและกระตุ้นการทำงานของคนในชุมชน ขับเคลื่อนผ่านกลุ่มอาชีพ และวิสาหกิจชุมชนโดยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบการพึ่งตนเอง รวมถึงการมีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเป็นผู้ให้การสนับสนุน ฉะนั้นหน่วยงานภาครัฐควรดำเนินพัฒนารูปแบบโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน จะทำให้คนในชุมชนได้แสดงศักยภาพและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ รูปแบบ การมีส่วนร่วม สวัสดิการชุมชน ชาวประมงชายฝั่ง

Participatory Development Model for the Community Welfare by Fishermen on the Andaman Coast

Jirachaya Jeawkok^{a,✉} Wanchai Dhammasaccakarn^b Kasetchai Laeheem^c Utit Sangkarat^d

^a Student in Doctor of Philosophy in Human and Social Development department,
Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University

^{b,c} Associate Professor ^d Lecturer, Doctor of Philosophy in Human and Social Development Department,
Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University
✉ jk.jirachaya@gmail.com

Abstract

This study aimed to study the participation in the development of the fishing community welfare model of Andaman coast in the southern Thailand. This study was the qualitative research with the intensive interview and the observation as the research instruments from 11 local community welfare receivers and non-receivers. The result was analyzed from classifying, encoding, interpreting and compiling the data effectively.

The finding result was that the community developed a community welfare model which based on the collaborative work of the people in the community from the stage of initiating, planning, executing, receiving benefits, and evaluating under the principle of "co-participate, participate and share responsibility" Leaders must play a strong role in coordinating ideas and motivating people work in the community, drive through the professional and community enterprise, which a focus on learning to develop the self-reliant systems including the government and private agencies as the supporters. Therefore, government agencies should develop the participation of people model which showed their potential and self-sustainability.

Keywords: Participation, Model, Community welfare, Fishermen on the Andaman coast

บทนำ

“สวัสดิการ คือ การแจกจ่ายหรือจัดบริการดูแล” คำกล่าวนี้เป็นความคิดของคนจำนวนมากที่มักมองสวัสดิการเป็นลักษณะการหยิบบิ้นผลประโยชน์ให้ ความเข้าใจเช่นนี้ถูกต้องเป็นบางส่วน แต่ในความหมายทางวิชาการ “สวัสดิการ” มีความหมายกว้างกว่าที่เข้าใจกัน เพราะสวัสดิการมีทั้งมิติทางเศรษฐกิจและมิติทางสังคม เช่นเดียวกับคำว่า ความยากจน ซึ่งความหมายเข้าใจทั่วไปก็มักจะหมายถึงภาวะขาดแคลนวัตถุดิบปัจจัยในการครองชีพ แต่ในทางวิชาการยุคปัจจุบัน ความยากจนมิได้มีขอบเขตเฉพาะเรื่องความขาดแคลนวัตถุดิบปัจจัยเท่านั้น แต่ยังกินขอบเขตไปถึงมิติทางสังคมอีกด้วย (Phetpasoet, 2003)

สวัสดิการสังคมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน สำหรับประเทศที่พัฒนาแล้วระบบสวัสดิการถือเป็นระบบพื้นฐานของสังคมที่สามารถสร้างหลักประกันความเป็นอยู่ให้กับประชาชนในประเทศทุกเทศทุกวัย การจัดสวัสดิการโดยภาคชุมชน เป็นอีกหนึ่งแนวทางสำหรับขดเขยการจัดสวัสดิการที่ภาครัฐไม่สามารถจัดให้ประชาชนได้ทั่วถึงและเพียงพอ โดยเป็นการแก้ไข้ปัญหาของชุมชนที่ต้องเริ่มที่ตัวชุมชนเอง โดยชุมชนสามารถที่จะระดมทรัพยากรทั้งด้านบุคคล เงินทุน ทุนทางสังคม ทรัพยากรอื่น ๆ มาใช้ในการแก้ไข้ปัญหา เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในชุมชน รู้กระบวนการและแนวทางการขับเคลื่อนการทำงาน เมื่อชุมชนรวมตัวกันเพื่อแก้ไข้ปัญหาของชุมชนเอง จึงรู้ปัญหาและความต้องการของคนในชุมชนได้อย่างดี จะเห็นได้ว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 เน้นพัฒนาประเทศไปสู่ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ภายใต้การดำเนินการในรูปแบบประชารัฐ มีวิธีการดำเนินการ ป้องกัน และแก้ไข้ปัญหา จากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งในปัจจุบันพบว่ากระแสของการตื่นตัวของภาคประชาสังคมนั้น ทำให้ชุมชนมีบทบาทสูงขึ้นในการพัฒนาท้องถิ่น ทั้งนี้การรวมกลุ่มของชุมชนและเครือข่ายที่เข้มแข็ง ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การจัดสวัสดิการชุมชนประสบผลสำเร็จ ตลอดจนนโยบายภาครัฐที่ปรับกระบวนการทัศน์ การพัฒนาที่เน้นชุมชนเป็นศูนย์กลางตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ทำให้ชุมชนมีบทบาทที่จะกำหนดทางเลือกในการจัดรูปแบบสวัสดิการ และสามารถดำเนินการแก้ไข้ปัญหาของชุมชนได้ด้วยตนเอง ฉะนั้นการจัดสวัสดิการชุมชน นั้นเป็นการแสดงให้เห็นถึงความคิดของมนุษย์ และพลังอันเข้มแข็งของชุมชน เสริมด้วยความทันสมัย นับว่าเป็นความสมบูรณ์แบบทางความคิดที่สามารถแสดงถึงพลังและศักยภาพของชุมชนให้สังคมภายนอกได้รับรู้

การดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการชุมชนที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เป็นการดำเนินงานแบบที่รัฐเป็นผู้สั่งการ เป็นการสั่งให้มีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อดำเนินงานด้านสวัสดิการชุมชน ซึ่งชาวบ้านไม่ได้ทราบถึงที่มาที่ไปและความสำคัญของการดำเนินงานไม่เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของกลุ่มสวัสดิการนั้นและวิธีการยังเป็น การดำเนินงานที่ยึดเงินเป็นตัวตั้ง จึงไม่ต่างอะไรจากกลุ่มออมทรัพย์ที่ชาวบ้านทำอยู่แล้วที่สำคัญหน่วยงานรัฐยังไม่จริงจังในการส่งเสริมสนับสนุนให้ระบบสวัสดิการเป็นสวัสดิการชุมชนเพื่อชุมชนให้ชุมชนแก้ไข้ปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริง กล่าวคือ หน่วยงานของรัฐต้องการเพียงผลงานการจัดสวัสดิการในเชิงปริมาณเท่านั้น โดยมุ่งการเพิ่มกลุ่มสวัสดิการให้มีจำนวนมากขึ้นในแต่ละปี และการสนับสนุน

งบประมาณในแต่ละกลุ่มไม่สนใจผลเชิงคุณภาพที่เกิดขึ้นทำให้กลุ่มสวัสดิการชุมชนที่เกิดขึ้นยังไม่สามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างแท้จริง

เช่นเดียวกับชาวประมงชายฝั่งทะเลอันดามันของไทย ที่มีวิถีของคนที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ เมื่อระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมเข้ามาใช้เครื่องมือประมงที่ผิดประเภทและผิดกฎหมายมุ่งสร้างแต่กำไร โดยไม่คำนึงถึงความสูญเสียที่จะเกิดขึ้นกับทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง สร้างความเสื่อมโทรมและความล่มสลายต่อระบบนิเวศน์ทางทะเล ทำให้การประมงจับสัตว์น้ำด้วยเครื่องมือประมงพื้นบ้านที่ไม่ทันสมัย หรือเครื่องมือประมงอย่างง่ายของชาวประมง จึงไม่สามารถจับสัตว์น้ำได้อย่างในอดีต เมื่อสัตว์น้ำลดลงชาวประมงจับสัตว์น้ำได้น้อยลง รายได้ลด การกระทำเช่นนี้ก็ถือว่าเป็นการประมงที่ส่งผลต่อระบบนิเวศ จึงทำให้รัฐบาลมีการบังคับใช้กฎหมายประมงภายใต้ พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2558 และพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 ที่กำหนดกฎระเบียบและเงื่อนไขในการทำประมงเข้มงวดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย IUU Fishing ทำให้ชาวประมงบางส่วนหยุดทำการประมงซึ่งเป็นผลกระทบต่อเนื่อง (สำนักบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม, 2559) เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชาวประมงชายฝั่งที่ต้องอาศัยการประมงพื้นบ้าน หรือประมงชายฝั่งในการประกอบอาชีพเป็นหลัก ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านมีการรวมกลุ่มกันเพื่อ “เฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุข” เป้าหมายคือ การ “กินดีอยู่ดี มีสุข มีสิทธิ” นั่นคือการจัดสวัสดิการโดยชาวประมงเอง

จากปรากฏการณ์ข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาารูปแบบในการจัดสวัสดิการชุมชนชาวประมงชายฝั่งทะเลอันดามันในภาคใต้ของประเทศไทย ถือว่าเป็นการขับเคลื่อนงานสวัสดิการชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถเป็นผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาารูปแบบการจัดระบบสวัสดิการชุมชนได้ด้วยตนเองและเอื้อต่อการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดระบบสวัสดิการชุมชนอย่างแท้จริง ผู้สวัสดิการชุมชนที่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อคนในชุมชน อย่างมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาารูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนชาวประมงชายฝั่งทะเลอันดามันในภาคใต้ของประเทศไทย

คำจำกัดความ

รูปแบบการมีส่วนร่วม ก็คือ โครงสร้างของกระบวนการการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นอย่างมีระบบระเบียบ ที่เกิดขึ้นจากคนในชุมชนพัฒนาโครงสร้าง ระบบ ระเบียบร่วมกัน ในบทความวิจัยนี้จะกล่าวถึงการร่วมมือกันพัฒนาโครงสร้างเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการชุมชน ซึ่งเป็นการดำเนินการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในท้องถิ่นในการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของคน หมายถึง ทุกอย่างที่จะทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในรูปแบบสิ่งของ เงินทุน น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล โดยใช้พื้นที่ชุมชนชาวประมงชายฝั่งทะเลอันดามัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดความรู้ความเข้าใจในการจัดสวัสดิการชุมชนของชาวประมงชายฝั่งทะเลอันดามัน
2. สามารถนำแนวทางการมีส่วนร่วมในพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนไปประยุกต์ใช้ในชุมชนอื่นๆ ที่มีบริบทคล้ายกันอย่างสร้างสรรค์และเกิดประโยชน์
3. สามารถนำความรู้เกี่ยวกับพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนชาวประมงชายฝั่งทะเลอันดามันไปต่อยอดองค์ความรู้

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) โดยเน้นใช้แนวทางปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) ซึ่งใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-informant) ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) อาศัยเทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique) เพื่อการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากบุคคล เวลา และสถานที่ที่แตกต่างกัน ควบคู่กับบริบทของสังคม (Context)

สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เพื่อให้ได้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สามารถตอบปัญหาในการวิจัยได้อย่างลุ่มลึก และเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย อีกทั้งเป็นผู้รู้จักในเรื่องนั้น ซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นชาวบ้านในชุมชนประมงที่ได้รับสวัสดิการ กลุ่มที่สอง ได้แก่ กรรมการชุมชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดสวัสดิการชุมชน และกลุ่มที่สาม ได้แก่ ผู้นำกลุ่มอาชีพ ตัวแทนกลุ่มอาชีพ รวมทั้ง 3 กลุ่ม จำนวน 11 คน

ในส่วนเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้ใช้แนวคิดการจัดสวัสดิการชุมชน ของ ปัญญา เลิศไกร (LoesKai, 2007) กล่าวถึงหลักการจัดสวัสดิการชุมชนตามภาวะทันสมัยว่ามีหลักในการจัดสวัสดิการที่มี 5 ประเด็น แต่ผู้วิจัยได้เลือกประเด็นการมีส่วนร่วม มาเพียงประเด็นเดียว โดยอาศัยแนวคิดกระบวนการการมีส่วนร่วมเพิ่มเติมของ เสน่ห์ จามริก (2541) และของ โกวิทท์ พวงงาม (Phangngam, 2007) ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิด แบ่งออกเป็น 5 ชั้น ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการริเริ่มการพัฒนา 2) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผนการพัฒนา 3) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินการพัฒนา 4) การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา และ 5) การมีส่วนร่วมในขั้นการประเมินผลการพัฒนา

สนามวิจัย ชุมชนบ้านอ่าวน้ำ ตำบลแหลมสัก อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ และ ชุมชนแหลมกรวด ตำบลคลองขนาน อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่

เครื่องมือในการดำเนินการวิจัย ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์ จะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตามแนวคำถามในการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น รวมถึงข้อคำถามที่อาจจะเกิดขึ้นในระหว่างการสังเกต โดยเลือกสัมภาษณ์ผู้รู้หรือผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ ด้วยวิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) แนวคำถามในการสัมภาษณ์จะใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล แต่ทั้งนี้ก็อาจมีการปรับแนวทางการสัมภาษณ์ตามบริบทของเหตุการณ์ในภาคสนามด้วย 2) การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม มีแนวทางใน

การสังเกตคือ กำหนดวัตถุประสงค์ในการสังเกตไว้ล่วงหน้า เมื่อเข้าสู่พื้นที่ในการศึกษา ผู้วิจัยจึงสังเกต บริบทสภาพทั่วไปของพื้นที่ และเฝ้าสังเกตพฤติกรรมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยด้วย

สำหรับกรณีวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์มาตรวจสอบ ความสมบูรณ์ความถูกต้องของข้อมูลโดยวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการศึกษา ด้วยวิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis Method) ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการ สัมภาษณ์มาสังเคราะห์และแยกเป็นประเด็นตามเนื้อหา (Phothisa,2006)

ผลการวิจัยและการวิเคราะห์

การจัดสวัสดิการในอดีต เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างไม่เป็นทางการของครอบครัว เครือญาติ และชุมชน อันเป็นทุนทางสังคมที่สั่งสมมาเป็นเวลาช้านาน การช่วยเหลือเกื้อกูลบางอย่างก็ กลายเป็นวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ เช่น เมื่อเรือจอดเทียบท่าชาวประมงที่อยู่บริเวณท่าเรือจะรอรับ เชือกจากเรือ ดึงเรือให้เทียบท่าเรือให้สนิท และผูกเชือกกับเสาท่าเรือ การช่วยเหลือดังกล่าวไม่มีสินจ้าง ไม่ได้ระบุว่าเป็นหน้าที่ของใคร จนกลายเป็นวัฒนธรรมการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปให้ ชุมชนมีความสุข ชุมชนประมงชายฝั่งทะเลอันดามันโดยส่วนใหญ่ ยังคงยึดถือแนวปฏิบัติตามหลักศาสนา อิสลาม บางแห่งมีการผสมผสานแนวคิดที่ภาครัฐเข้าไปช่วยสนับสนุน บางแห่งก็ยังคงพึ่งพารัฐสวัสดิการ

สำหรับชุมชนบ้านอ่าวน้ำ ตำบลแหลมสัก อำเภอน้ำลึก จังหวัดกระบี่ และ ชุมชนแหลมกรวด ตำบลคลองขนาน อำเภอน้ำเค็ม จังหวัดกระบี่ มีการจัดกลุ่มอาชีพแปรรูปผลผลิตทางการประมง เกิดขึ้น ในชุมชนแหลมกรวดได้จัดเป็นกลุ่มอาชีพแปรรูปโดยแม่บ้านของชาวประมง ขณะที่ชุมชนบ้านอ่าว น้ำได้มีการพัฒนาจากกลุ่มอาชีพเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และคาดการณ์ว่าในอนาคตชุมชนแหลมกรวดก็ จะพัฒนาเป็นวิสาหกิจชุมชนเช่นกัน เมื่อสอบถามข้อมูลจะพบว่าทั้ง 2 ชุมชน ซึ่ง จะขอพี (สัมภาษณ์ 9 กุมภาพันธ์ 2560) และน้องรินา (สัมภาษณ์ 8 กุมภาพันธ์ 2560) มีข้อมูลการเริ่มต้นที่คล้ายคลึงกันนั้น คือ เริ่มจากการประมงเพื่อยังชีพและค้าขายในตลาดของชุมชน เป็นการทำการประมงเพื่อป้อนเข้าสู่ อุตสาหกรรม เกิดการแข่งขันเพื่อช่วงชิงทรัพยากรสัตว์น้ำกันมากขึ้นส่งผลต่อระบบนิเวศ เกิดการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างสังคม เมื่อสัตว์น้ำจับได้น้อยลง จึงเกิดการร่วมกันคิดแก้ปัญหาดังกล่าวร่วมกับคนในชุมชน

การแปรรูปสัตว์น้ำและทำกะปิ ซึ่งมีการหาสมาชิกเข้ามารวมกลุ่มเรื่อย ๆ ทางกลุ่มมีการแบ่งปัน ผลและกำไรแก่สมาชิก และมีการแบ่งกำไรส่วนหนึ่งมาจัดสวัสดิการแก่ชุมชน คล้ายกับชุมชนบ้านแหลม กรวด ซึ่งทั้ง 2 ชุมชนจะเรียกว่า “คืนกำไรให้กับสังคม” ในด้านสุขภาพ ด้านประกอบอาชีพ และด้าน การศึกษา อย่างชัดเจนแต่ยังขาดการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

“...กลุ่มนี้มีทำเคย ทำปลาเค็มแห้ง แล้วยังหลายอย่าง แต่ที่ทำบ่อยคือเคย มีการรวมกันมาไม่นานที่ สมาชิกไม่ค่อยมาก เหตุผลที่รวมเพราะหากแต่ละคนทำขาย ได้ราคาไม่ดี และบางที่ใช้การรณรงค์เคย ซึ่งผิดกฎหมาย เราก็เลยรวมกลุ่มกัน หลายๆ คน ใช้วิธีการตก ทำโรงเรือนเล็กๆ ไม่ให้แมงวันตอม จะได้สะอาด ตอนนั้นกำลังขอ อย. (ออ-ยอ) อยู่ ส่วนการแบ่งเงินจะแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือในร้อยละ 45 ปีผลให้กับ

สมาชิก 15 พัฒนากลุ่ม 10 คืนให้กับสมาชิกที่หากุ้งเคยมาให้กลุ่ม ใครหามากก็จะได้มาก แต่ต้องใช้วิธีการตักนะ ห้ามรุน เราจะต้องทำให้ถูกกฎหมาย หากรุนเราจะไม่รับ กลิ่นโคลนมันจะติด จะรู้เลยว่ารุน เหลืออีก 15 คืนกำไรให้กับสังคม ...”

(บังหมาด แหลมสัก, สัมภาษณ์ 9 กุมภาพันธ์ 2560)

ผู้วิจัยจึงได้สอบถามประเด็นการคืนกำไรให้กับสังคมว่าทางกลุ่มมีการจัดการอย่างไร บังดล แหลมสัก (สัมภาษณ์ 9 กุมภาพันธ์ 2560) ผู้เป็นชาวประมงในชุมชนกล่าวว่า “...เค้าขอเจ็บไข้ไม่บาย¹ เรายกให้ เด็กขอซื้อหนังสือเรียน² เราให้ ผู้ใหญ่ขอไปทำไร่³ ในชุมชนเราก็กิน...” เมื่อผู้วิจัยได้สอบถามเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลแหลมสัก เกี่ยวกับกลุ่มอาชีพ และสวัสดิการชุมชนที่ทางชุมชนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล และสอบถามชาวบ้านทั้ง 2 ชุมชน โดย พี่ญา อุต. (สัมภาษณ์ 9 กุมภาพันธ์ 2560); จะเป็ด (สัมภาษณ์ 8 กุมภาพันธ์ 2560); จะนำหลิสา (สัมภาษณ์ 9 กุมภาพันธ์ 2560) และบังแอ (สัมภาษณ์ 8 กุมภาพันธ์ 2560) ได้ข้อมูลที่ตรงกันว่าหลายกลุ่มอาชีพมีการเน้นเป็นลักษณะธุรกิจ และได้ปิดตัวลงไปเนื่องจากขัดผลประโยชน์กัน สำหรับทางพัฒนาชุมชนของเทศบาลได้เข้าไปช่วยเหลือหลังจากที่กลุ่มได้รวมตัวกัน และสามารถดำเนินการด้วยตนเองระยะหนึ่งแล้ว

สำหรับการสนับสนุนของภาครัฐ และการมีส่วนร่วมในสวัสดิการชุมชนของชาวประมงในชุมชนพบว่า เน้นการสร้างความร่วมมือในภาคประชาชน และใช้กฎระเบียบ และการดำเนินงานในชุมชนตามหลักศาสนาอิสลาม มีการพึ่งพาจากรัฐน้อย ยกเว้นระบบโรงเรียนที่ ทางพัฒนาชุมชนเป็นผู้จัดสร้างให้ และระบบสาธารณสุขที่เป็นสวัสดิการสังคมที่ทุกคนควรจะได้อยู่แล้ว ซึ่งผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ชาวประมง และ กรรมการหมู่บ้าน เกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว รวมถึงสิ่งที่อยากให้พัฒนาความช่วยเหลือ

ภาพที่ 1 แสดง การตักตัวเคย เพื่อนำมาทำกะปิของกลุ่มอาชีพทำกะปิ ชุมชนแหลมสัก กระบี่

¹ ไม่บาย หมายถึง ป่วย ไข้ มีปัญหาด้านสุขภาพ

² ซื้อหนังสือเรียน หมายถึง ซื้ออุปกรณ์ในการเรียน

³ ทำไร่ หมายถึง ทำกิจกรรมต่างๆในชุมชน และทุนในการประกอบอาชีพ

ภาพที่ 2 แสดงการตากตัวเคยของกลุ่มอาชีพทำกะปิ ชุมชนแหลมสัก กระบี่

“...แรกก่อน⁴ เราก็อยู่กัน ช่วยกัน หวางนี้⁵ รุ่นใหม่ช่วยกันน้อย แต่ก็มิให้เห็นอยู่มั้ง เหมือนกลุ่มของบ่าว⁶ หมด เค้าก็ชวนคนแฉวนี้ ทำเคย⁷ ขายกันเอง อด.ไม่ได้เข้ามา มั่ว⁸ แต่แรก⁹ ฟังมาตอนหลัง เค้าลงหุ้น แบ่งปันผล กำไร ช่วยเหลือเด็กค่านั่งสือบ้าง ตามที่มี สิ่งที่ยอยากให้พัฒนาบ้านเราก้ทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพราะพอนักท่องเที่ยว เข้ามา ทาง¹⁰ ก้จะสบาย น้ำไฟ ก้ดีขึ้น...”

(หวาดิน, สัมภาษณ์ 9 กุมภาพันธ์ 2560)

สอดคล้องกับ มะหญิง แหลมกรวด (สัมภาษณ์ 8 กุมภาพันธ์ 2560) ที่ให้ข้อมูลถึงการพึ่งพา สวัสดิการจากภาครัฐ การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ และสิ่งที่ยอยากให้พัฒนาความช่วยเหลือไว้ ดังนี้

“...กลุ่มไหนที่ อด.เข้ามาช่วยตั้งแต่แรก ก้จะปิดไปหลายกลุ่มแล้ว มีบางกลุ่มที่อยู่ได้ เพราะ เค้ามีคนทำงานใน อด.อยู่ในกลุ่มด้วย แต่กลุ่มไหนที่ตัวเองแต่แรก อยู่ได้ถึงหวาง นี้ แต่ก้พออยู่ได้ ไม่ถึงกับดีมาก แต่กำไรได้¹¹ ที่ให้สมาชิก แล้วยังให้คนบ้านเราเหลย¹²...”

⁴ แรกก่อน หมายถึง ในอดีต

⁵ หวางนี้ หมายถึง ในปัจจุบัน

⁶ บ่าว เป็น สรรพนามใช้เรียกบุคคลที่เป็นผู้ชาย

⁷ เคย หมายถึง กะปิ

⁸ เข้ามามั่ว หมายถึง เข้ามาให้ความช่วยเหลือ (เฉพาะในประโยคดังกล่าว)

⁹ แต่แรก หมายถึง ครั้งแรก

¹⁰ ทาง หมายถึง ถนน

¹¹ ได้ เป็นคำสร้อยของภาษาพูด ในประโยค “แต่กำไรได้” หมายความว่าเช่นเดียวกับ “แต่ที่สำคัญกำไร ฐูน!!”

¹² เหลย หมายถึง อีก

ข้อมูลดังกล่าวได้รับการยืนยันจาก พี่ญา อบต. เกี่ยวกับการช่วยเหลือจากภาครัฐ สำหรับสวัสดิการชุมชนของชาวประมง

“...ทางหน่วยงานจะไม่เข้าไปให้ความช่วยเหลือก่อน ให้ชาวบ้านดำเนินการไปสักระยะก่อน แล้วพี่ และ พช.(พอ-ขอ)¹³ จะเข้าไปช่วยเหลือในสิ่งที่ขาดตกบกพร่อง เพื่อให้เค้าสามารถยืนได้ด้วยขาตนเอง พยายามดูห่างๆ ช่วยเหลือเป็นระยะ ทำตามทางของในหลวงรัชกาลที่ 9...”

(พี่ญา อบต., สัมภาษณ์ 9 กุมภาพันธ์ 2560)

สวัสดิการชุมชนของชาวประมงชายฝั่งทะเลในจังหวัดกระบี่ จะเน้นการรวมกลุ่มอาชีพเพื่อให้ได้ผลตอบแทนมาสร้างสวัสดิการให้ชุมชน การรวมกลุ่มอาชีพเพื่อสร้างหลักประกันความมั่นใจ เพื่อต่อรองราคาของสินค้าที่ดีกว่าการขายเดี่ยว ๆ เมื่อได้ผลตอบแทนก็นำมาปันผลให้สมาชิก และสร้างสวัสดิการตามการร้องขอ ตามที่กลุ่มจะสามารถให้ได้ ในภาครัฐเองก็มีการสนับสนุนเมื่อชุมชนสามารถเดินได้ด้วยตนเองสักระยะ ในบางครั้งก็ได้เข้าไปช่วยเหลือ เมื่อมีการร้องขอความช่วยเหลือ และประสานไปยังหน่วยงานอื่น ๆ ให้กับชุมชน สำหรับบางกลุ่มอาชีพที่ได้ปิดตัวลงไปนั้นรอแต่การช่วยเหลือจากทางภาครัฐ ประกอบกับผู้นำกลุ่มที่ไม่เข้มแข็งต่อกระแสทุนนิยม ส่วนกลุ่มที่ยังคงดำรงอยู่ได้ในปัจจุบันนั้นสามารถพัฒนาได้ด้วยตนเองใช้แนวทาง “พออยู่ พอกิน” พัฒนابนพื้นฐานในสิ่งที่ตนเองมี รวมถึงความเอื้อเพื่อแบ่งกันที่ไม่เพียงแต่สมาชิก แต่ยังคงจนเจือไปถึงชุมชนของสมาชิกกลุ่มเอง ตามกำลังที่มี จึงเกิดเป็นความรักความสามัคคีกันในชุมชน ผู้วิจัยจึงได้สอบถามข้อมูลการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่ง บังหมาด แหลมสีก (สัมภาษณ์ 9 กุมภาพันธ์ 2560); มะหญิง แหลมกรวด (สัมภาษณ์ 8 กุมภาพันธ์ 2560) ;สุทะเล แหลมกรวด (สัมภาษณ์ 8 กุมภาพันธ์ 2560) ได้ให้ข้อมูลที่ตรงกันและสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการริเริ่มการพัฒนา ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการด้วย จะเห็นได้ว่าชุมชนเสมือนเป็นองค์กรอย่างหนึ่งที่มีบทบาท และการบริหารจัดการกลไกต่าง ๆ ในสังคม อีกทั้งยังเป็นองค์กรลำดับต้น ๆ ที่เป็นแหล่งขัดเกลาทรัพยากรมนุษย์ให้เติบโตเป็นไปตามครรลอง ครอบธรรมของสังคมนั้นให้เป็นไปตามวิถีประชา ฉะนั้นการที่จะนำนวัตกรรมทางสังคมใหม่ ๆ เข้ามาในชุมชนย่อมเป็นสิ่งที่ทำหาย สิ่งก็ตามมาพร้อมกันคือความคาดหวังกับนวัตกรรมนั้น ในทางกลับกันความไม่เชื่อใจต่อนวัตกรรมที่ถูกนำเข้ามา ก็มีไม่น้อยเช่นเดียวกัน สิ่งที่ริเริ่มเป็นลำดับแรก ๆ ของการทำงานของคณะทำงานชุมชน คือ การสร้างความรู้ความเข้าใจต่อกระบวนการที่คณะทำงานชุมชนจะนำมาใช้ในการดำเนินงานในชุมชน รวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม

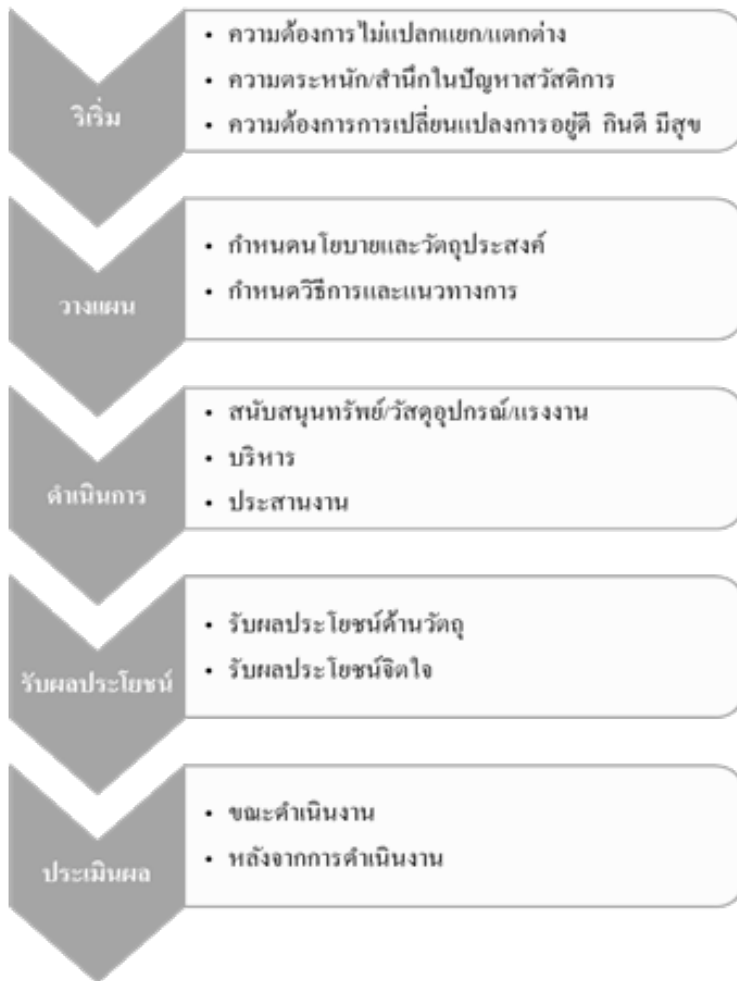
¹³ พช. หมายถึง หน่วยงานพัฒนาชุมชน

2) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผนการพัฒนา ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงานตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้ การค้นหาจุดสนใจที่ดี และมีพลังต่อการอธิบายสิ่งต่าง ๆ ในการระบุประเด็นปัญหา หรือความน่าสนใจที่โดดเด่น และมีความเชื่อมโยงกับเรื่องราวอื่น ๆ ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องถึงประโยชน์ และผลกระทบต่อชุมชน เพื่อเป็นหัวข้อหลักในการเปิดตัวประเด็นความสนใจในการมุ่งไปสู่การสื่อสาร และนำเสนอถึงเรื่องราวต่างๆ ในการขับเคลื่อนการดำเนินกิจกรรมการสร้างชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เป็นชุมชนมีความเข้มแข็งต่อไปในอนาคตได้ ดังนั้นการสร้างความรู้ความเข้าใจ และการเข้าไปมีส่วนร่วมของการจัดทำแผนไปสู่ขั้นของการปฏิบัติก็มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

3) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินการพัฒนา ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหาร ประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก รวมถึงการระดมกลุ่มเพื่อจัดเวทีประชาคมในชุมชน เพื่อหารือถึงการดำเนินงานร่วมกันของสมาชิกในชุมชนให้เป็นไปตามที่ต้องการ และสามารถแก้ปัญหาที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่ไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนในการคิด ร่วมกันแสวงหาแนวทาง และปฏิบัติร่วมกัน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาของชุมชน

4) การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา ประชาชนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้จากการพัฒนาหรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ สำหรับการจัดสรรผลประโยชน์ของสมาชิกในชุมชนนั้น มีการระดมทุนของคนในชุมชน และมีกฎระเบียบคือสมาชิกจะต้องเข้าร่วมในกิจกรรมของกลุ่มเพื่อให้ได้ซึ่งเงินปันผลและค่าแรงในเบื้องต้น พร้อมทั้งนี้จะได้รับการดูแลร่วมกันในชุมชน โดยยึดคติของชุมชนที่ว่า “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมได้ ร่วมรับผิดชอบ”

5) การมีส่วนร่วมในขั้นการประเมินผลการพัฒนา ประชาชนเข้าร่วมประเมินการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินผลย่อยเป็นการประเมินผลก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ หรือกระทำในรูปของการประเมินผลรวม ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปสุดท้าย สำหรับการประเมินผลจะมีคณะทำงานของชุมชนร่วมกับคนในชุมชนประเมินผลการดำเนินงาน โดยจะรายงานผลการดำเนินงานในที่ประชุมประจำเดือน พร้อม ๆ กับการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน จากการนำกระบวนการดังกล่าวมาใช้ในการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนเกิดขึ้นในช่วงที่ชุมชนกำลังประสบกับปัญหา ส่งผลให้การดำเนินงานของคณะทำงานที่เกิดจากการรวมตัวของแกนนำในชุมชนสามารถดำเนินงานได้ง่ายขึ้น

ภาพที่ 3 แสดงรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการชุมชนชาวประมงชายฝั่งทะเลอันดามัน

อย่างไรก็ดีการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่คนในชุมชนต่อกระบวนการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นได้ อย่างเป็นรูปธรรมนั้น จะต้องอาศัยปัจจัยหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะการสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกในชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน โดยการใช้ศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนเป็นเครื่องมือไปสู่การขับเคลื่อน กิจกรรมอื่น ๆ ให้เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม สำหรับตัวผู้นำกลุ่ม ควรมีความเข้มแข็ง มีทักษะความคิด ริเริ่มสร้างสรรค์ ขยัน มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต และเป็นที่ศรัทธาของสมาชิก ชุมชนเองก็ควรใช้ คุณธรรมเป็นหลักการของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ที่อยู่ด้วยความรักสามัคคีและการช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน ส่วนผลผลิตของชุมชนควรกำหนดมาตรฐานเพื่อรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ ให้เกิดความ ปลอดภัยต่อผู้บริโภคและผู้ให้บริการ ดังนั้น การให้เด้ามาซึ่งสวัสดิการชุมชนของคนในชุมชนนั้น เริ่มจาก

กระบวนการสร้างรายได้ให้ชุมชน จากกลุ่มอาชีพและพัฒนาเป็นวิสาหกิจชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบการพึ่งตนเอง การพัฒนาเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เรียนรู้จากการจัดการทรัพยากรและผลิตผล แสวงหาและพัฒนาความรู้บนฐานความรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน ด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

สรุปและอภิปรายผล

การพัฒนาตามแนวทางกระแสหลักในประเทศไทย แม้จะประสบความสำเร็จในการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐานให้ทันสมัย แต่มีปัญหาในการจัดสวัสดิการให้ทั่วถึงคนทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียมกัน โดยผู้ที่เสียเปรียบมักเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในชนบท ปัญหาดังกล่าวได้กระตุ้นให้ชุมชนชนบทหลายชุมชนพยายามสร้างระบบสวัสดิการของตนเอง ด้วยการรวมกลุ่มระดมทรัพยากรจากสมาชิก (Masae, 2013) การมีสวัสดิการชุมชนเกิดขึ้นในประเทศไทยมากกว่า 30 ปีนั้น ในอดีตนั้นจะประสบปัญหาต่าง ๆ พอสมควรในระยะแรก แต่ด้วยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเองก็ได้ฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ด้วยการเรียนรู้และปรับตัวอย่างน่าสนใจยิ่ง (Phetpasoet, 2003) จนปัจจุบันนี้เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางว่าการรวมกลุ่มของชุมชนเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมในลักษณะของกิจกรรมร่วม เมื่อสำเร็จและเติบโตก็มีการขยายผลให้เกิดการผลิตซ้ำในอุดมการณ์แห่งการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในชุมชนเอง

สิ่งสำคัญคือผลผลิตที่ได้จากการรวมกลุ่มเพื่อชุมชนไม่เพียงแต่ทำให้คนในชุมชน อยู่ดี กินดี มีสุข แต่ยังมีกรสร้าง “นวัตกรรมทางสังคม” ที่เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการชุมชน ที่เป็นประโยชน์แก่สมาชิกหรือแม้กระทั่งคนในชุมชนเอง รวมถึงแก้ไข้ปัญหาโดยคนในชุมชนเองอย่างครอบคลุมและสอดคล้องกับปัญหาที่แท้จริงของคนในชุมชน จะเห็นได้ว่าพลวัตของปัญหาในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของสังคมโลกนั้นคือใช้ทุนนิยมมาเป็นตัวขับเคลื่อน ฉะนั้นชุมชนเองก็มีการพัฒนาเป็นสวัสดิการรูปแบบใหม่ที่ต้องพึ่งพิงทุนนิยม นั่นก็คือ “เงิน” แต่มีวิธีการและเป้าหมายบางประการของการจัดการที่แตกต่างกัน ซึ่งถือได้ว่าเป็น “สวัสดิการชุมชนแบบพัฒนา” ตามแนวคิดของ ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ (Patamawadee, 2009) ซึ่งได้กล่าวถึงระบอบสวัสดิการที่รัฐและภาคเอกชนบริการให้ไม่อาจจะครอบคลุมและจัดสรรได้อย่างเหมาะสมกับคนรากหญ้าในชนบทและแรงงานที่อยู่ในภาคที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งยังมีอยู่ในสัดส่วนที่สูง ในขณะที่เดียวกันอิทธิพลของระบบเศรษฐกิจแบบตลาดและความทันสมัย ทำให้ยากสำหรับคนเหล่านี้ที่จะดำเนินชีวิตในทุกมิติโดยไม่ต้องพึ่งพาเงินตรา

ฉะนั้น การพัฒนารูปแบบในการจัดสวัสดิการชุมชนชาวประมงที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมกันนั้น เริ่มจากชุมชนการได้รับผลกระทบจากการพัฒนาที่มุ่งเน้นทุนจากภายนอก ทำให้เกิดการทำลายทรัพยากรชุมชนที่มีอยู่ในระยะยาว สู่การรวมตัวของคนในชุมชนเพื่อวิเคราะห์ปัญหา คิดหาทางออกร่วมกัน หาแนวทางร่วมกันในการแก้ไข้ปัญหา ลองผิดลองถูกใช้การเรียนรู้ร่วมกัน กำหนดเป็นแผนกิจกรรมการพัฒนาจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของคนในชุมชนเอง ร่วมกันรับผลประโยชน์และประเมินผลร่วมกัน สุดท้ายกำหนดอนาคตร่วมกัน เพื่อให้ได้ผลประโยชน์ระยะยาวที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติส่งต่อ

ให้รุ่นลูกหลาน อันจะทำให้คนในชุมชนอยู่ดีกินดีและมีสุข ตลอดจนการเอื้อเฟื้อระหว่างกันของคนในชุมชน อันเป็นลักษณะสำคัญของสังคมที่มีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ อาแว มะแส (Masae, 2011) ได้อธิบายคุณภาพ สังคมไว้ว่าเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากการตระหนักถึงศักยภาพของคนผ่านการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนิน กิจกรรมทางสังคม และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพของประชาชน อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุพรรณิ ไชยอำพร (Chaiyaporn, 2012) ที่พบว่า คุณภาพสังคมในทัศนะของคนในชุมชน คือ สังคมที่มีความ เอื้อเฟื้อ มีความสงบสุข สามัคคี พึ่งตนเองได้ มีความเป็นหนึ่งเดียว ไม่แตกแยก และรู้จักให้อภัย นอกจากนี้การ ดำเนินกิจกรรมในรูปแบบของกลุ่มยังส่งเสริมความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการที่ผู้คนได้รับการพัฒนาศักยภาพทำให้สามารถพึ่งตนเองได้สูงขึ้นและเข้าถึงบริการจากรัฐ เช่น การศึกษาการมีรายได้ ฯลฯ ทัวถึงมากขึ้น อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นัทที ขจรกิตติยา (Kachonkitthiya, 2007) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการธุรกิจชุมชนสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน ซึ่งพบว่า ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการจัดตั้งธุรกิจชุมชน คือ การทำงานร่วมกันภายใต้หลักการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมกันรับประโยชน์ โดยที่ผู้นำจะต้องมีบทบาทสูงในการประสาน ความคิดและกระตุ้นการทำงานของคนในชุมชน

จะเห็นได้ว่าการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไปสู่การจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกและคนในชุมชน ได้แสดงให้เห็นว่าคนในชุมชนสามารถร่วมกันริเริ่ม วางแผน ดำเนินการแก้ปัญหา ร่วมกันรับผลประโยชน์ และประเมินผลกับสิ่งที่ได้มีส่วนร่วมกันทำ จึงเป็นปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวทางสังคมที่น่าสนใจยิ่ง ด้วยลักษณะและรูปแบบของการจัดสวัสดิการที่พยายามยึดปัญหาสำคัญของชุมชนเป็นที่ตั้ง แล้วแก้ไข ปัญหาของชุมชนร่วมกัน โดยใช้ทรัพยากรของชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และอนุรักษ์และหวงแหน ทรัพยากร สร้างเป็นสินค้าและเพิ่มมูลค่าการผลิต ก่อเป็นระบบเศรษฐกิจที่เกื้อหนุนให้คนในชุมชนมีการ กินดี อยู่ดี และมีความสุข ถือว่าเป็นการพัฒนาแนวชุมชนนิยม ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและการ สร้างพลังของคนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองของชุมชนให้มากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในงานพัฒนา นักพัฒนาสังคมควรดำเนิน กิจกรรมของชุมชนเป็นการทำงานร่วมกันหลายฝ่ายอย่างเป็น กระบวนการ จึงควรเรียนรู้เชิงลึกและทำ ความเข้าใจให้ชัดเจน อีกทั้งยังต้องมีการพัฒนาความคิด ด้วยการกระตุ้น ให้คนในชุมชนรู้จักค้นหาปัญหา ร่วมหาแนวทางแก้ไขและป้องกันปัญหาด้วยตนเองควบคู่กับการปลุกจิตสำนึกที่จะสร้างความเข้มแข็ง ให้กับชุมชน
2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย หน่วยงานราชการทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศที่จะทำ การส่งเสริมให้ชุมชนขับเคลื่อนด้วยตัวเองนั้น ควรเน้นให้คนในชุมชนเห็นถึงความสำคัญของการพึ่งพา ตนเองมากกว่าการพึ่งพาภาครัฐ เพื่อให้สามารถค้นหาความต้องการของชุมชนที่แท้จริง
3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมในการ พัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนของชาวประมง ที่จังหวัดกระบี่ ซึ่งอาจจะเลือกในจังหวัดอื่น ๆ

เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงความเหมือนและต่าง หรือแนะนำให้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนเพื่อสวัสดิการชุมชนเป็นการต่อยอดองค์ความรู้

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของ ดุษฎีนิพนธ์เรื่อง กระบวนการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนชาวประมงชายฝั่งทะเลอันดามันในภาคใต้ของไทย ซึ่งได้รับการทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (สกอ.) คณะศิลปศาสตร์ และบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- Chaiyaporn, S. (2012). *Model and process of social quality of community* [In Thai]. Bangkok: National Institute of Development Administration.
- Chamrik, S. (1998). *The base of choice for Thai society* [In Thai]. Bangkok: printing and public Company Limited.
- Kachonkitthiya, N. (2007). *Community Business Management: Guide to Sustainable Success* [In Thai]. Yala: Faculty of Management Science, Yala Rajabhat University.
- LoesKai, P. (2007). *Successful concept and model of community welfare* [In Thai]. Master's thesis Public Administration for Management Bangkok: Thammasat University.
- Masae, A. (2011). *Role of co-operative activities in enhancing social well-being in Thai rural communities: Case study of two communities in the South* [In Thai]. Rom Phruek Journal, 29 (1): 9-38.
- Masae, A. (2013). *Community Welfare Through Savings Group: An Alternative to Reducing Social Inequalities in Rural Thailand* [In Thai]. Journal of Social Development. 14 (2): 19-38.
- National Accounts Office Office of the Economic and Social Development Board Economic and Social Situation in the First Quarter of 2016. Retrieved on October 5, 2019 [In Thai]. Website <http://eris.nesdb.go.th/pdf/%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%A9%E0%B8%90%E0%B8%81%E0%B8%B4%E0%B8%88%E0%B9%81%E0%B8%A5%E0%B8%B0%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1%20%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%94%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%84%20%E0%B9%84%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B8%AA%20%E0%B8%9B%E0%B8%B5%202559.pdf>

- Patamawadee P, S. (2009) *Periscope literature and knowledge synthesis. Community welfare in Thailand Bangkok* [In Thai]: The Thailand Research Fund.
- Phangngam, K. (2007). *Promote public participation in decentralization Local constitutional. Bangkok* [In Thai]: Mister Copy printing
- Phetpasoet, N. (2003). *Synthesis Overview of Development of Welfare for the Poor and the Underprivileged in Thai Society* [In T h a i]. Bangkok: Center for Political Economy Studies Faculty of Economics Chulalongkorn University.
- Phothisa, C. (2006). *The science and art of qualitative research. 2nd* [In Thai]. Bangkok: Aammarin printing.

Individual Interviews

- Bangmad Leamsak who respondents. Jeawkok Jirachaya who interview, Ao Nam community, Leamsak sub-district, Ao Luek district, Krabi province [In Thai]. On February 9, 2017.
- Maying who respondents. Jeawkok Jirachaya who interview, Leam Kuat community, Klong Kanan sub-district, Nuea Klong district, Krabi province [In Thai]. On February 8, 2017.
- Peeya Aoboto who respondents. Jeawkok Jirachaya who interview, Ao Nam community, Leamsak sub-district, Ao Luek district, Krabi province [In Thai]. On February 9, 2017.
- Wadin who respondents. Jeawkok Jirachaya who interview, Ao Nam community, Leamsak sub-district, Ao Luek district, Krabi province [In Thai]. On February 9, 2017.
- Sulae who respondents. Jeawkok Jirachaya who interview, Leam Kuat community, Klong Kanan sub-district, Nuea Klong district, Krabi province [In Thai]. On February 8, 2017.
- Japad who respondents. Jeawkok Jirachaya who interview, Leam Kuat community, Klong Kanan sub-district, Nuea Klong district, Krabi province [In Thai]. On February 8, 2017.
- Janumlah who respondents. Jeawkok Jirachaya who interview, Ao Nam community, Leamsak sub-district, Ao Luek district, Krabi province [In Thai]. On February 9, 2017.
- Bangair who respondents. Jeawkok Jirachaya who interview, Leam Kuat community, Klong Kanan sub-district, Nuea Klong district, Krabi province [In Thai]. On February 8, 2017.
- Bangdon Leamsak who respondents. Jeawkok Jirachaya who interview, Ao Nam community, Leamsak sub-district, Ao Luek district, Krabi province [In Thai]. On February 9, 2017.
- JaSofee who respondents. Jeawkok Jirachaya who interview, Leam Kuat community, Klong Kanan sub-district, Nuea Klong district, Krabi province [In Thai]. On February 8, 2017.
- Nongreena who respondents. Jeawkok Jirachaya who interview, Leam Kuat community, Klong Kanan sub-district, Nuea Klong district, Krabi province [In Thai]. On February 8, 2017.